

תזכיר חוק

א. שם החוק המוצע

תזכיר חוק החברות (תיקון מבחן הרווח), התשע"ה-2015

ב. מטרת החוק המוצע והצורך בו

הוראות החלוקה בחוק החברות קבועות בפרק השני של החלק השביעי לחוק שעוסק בשמירת הון החברה וחלוקה. דיני החלוקה מבוססים על שילוב של שני מבחנים מצטברים – מבחן הרווח ומבחן יכולת הפירעון. תכליתן של הוראות החלוקה היא ליצור איזון בין ההגנה על זכויותיהם של נושי החברה הזכאים לפירעון חובות החברה כלפיהם לבין זכותם של בעלי המניות ליהנות מהערך הכלכלי שהפיקה החברה באמצעות חלוקת דיבידנדים.

מדידת רווחי החברה לצורך בחינה האם החברה מקיימת את מבחן הרווח נסמכת על כללי החשבונאות המקובלים, כפי שאלו ייקבעו מזמן לזמן. ההסתמכות על רווחים חשבונאיים נועדה ל"הנהיג קריטריון אחיד ובהיר לשמירת הונה העצמי של החברה, כך שלא ידולל שלא כדין: "אחיד" - במובן שכל עוד לא שחקה החברה את ההון שהדין מצווה על שמירתו, תוכל לחלק לחבריה מעושרה בכל דרך שתחפוץ; "בהיר" - במובן ששולי ההון העצמי שהדין מצווה על שמירתו יוגדרו בצורה ברורה וחד משמעית. כאן, למעשה, השתלבה החשבונאות, אשר שימשה כאותו מדד לבהירות, על דרך הפניית החוק לרווח החשבונאי"¹.

השינויים בתקינה החשבונאית הישראלית ואימוץ תקני ה- IFRS לתאגידים המדווחים הציבו אתגר משמעותי לעקרון שימור ההון שעומד בבסיס מבחן הרווח בחוק. התקינה החשבונאית החדשה מבוססת בעיקרה על מדידת נכסים והתחייבויות לפי שווי הוגן, ובשל כך הובילה להכרה בדוחות הכספיים ברווחים לא ממומשים. בנוסף, כללי החשבונאות (תקינה חשבונאית ישראלית ו- IFRS) מאפשרים לחברה להכיר בדוחותיה שלה ברווחים של תאגידים המוחזקים על ידה – למרות שרווחים אלה עדיין אינם נמצאים בקופת החברה. בהעדר התאמות, מבחן הרווח בנוסחו הקיים מאפשר לחברה לראות את אותם רווחים לא ממומשים כרווחים בני-חלוקה.

מוצע שחישוב יתרת הרווחים הראויים חלוקה יעשה על בסיס "רווחים ממומשים". הרווחים הממומשים יחושבו על בסיס הרווחים החשבונאיים בדוחות הנפרדים של החברה תוך נטרול רווחים לא ממומשים ונטרול סכומים שנזקפים לרווח כולל אחר המקטינים את ההון העצמי שלא דרך סעיף העודפים.

ג. עיקרי החוק המוצע

עיקר 1:

מוצע לתקן את ההגדרה של רווחים בסעיף 302(ב) לחוק החברות. רווחי החברה לעניין מבחן הרווח בחוק החברות הם "יתרת העודפים של החברה או עודפים שנצברו בשנתיים האחרונות וכו'". "עודפים" מוגדרים כ"סכומים הכלולים בהון העצמי של חברה ושמקורם ברווח הנקי שלה כפי שנקבע לפי כללי החשבונאות המקובלים וכו'".

מוצע שמבחן הרווח לא יתבסס על העודפים החשבונאיים של החברה אלא על הרווחים הממומשים הצבורים של החברה ולכן מוצע למחוק את הגדרת "עודפים" בסעיף 302(ב). רווחים ממומשים וצבורים הם יתרת הרווחים שמקורם ברווח הנקי של החברה על פי הדוחות הכספיים שנערכו לפי כללי החשבונאות המקובלים תוך נטרול של רווחים בלתי ממומשים מתוך הרווח הנקי בקיזוז הפסדים בלתי ממומשים (עד גובה יתרת הרווחים הבלתי ממומשים) או הכרה בהפסדים ממומשים ולא ממומשים שלא מוצגים בדוח רווח והפסד. מוצע להסמיק את שר המשפטים לקבוע בתקנות מהם רווחים או הפסדים ממומשים. סיווג רווחים או הפסדים ממומשים בתקנות ולא בחקיקה הראשית נדרש על מנת לאפשר להתאים את מבחן הרווח לסביבת חשבונאית משתנה ודינאמית.

עיקר 2:

מוצע למחוק את ההגדרה "דוחות כספיים מותאמים". עד לשנת 2004 היו דוחות כספיים נומינליים ודוחות כספיים מותאמים. החל משנת 2005 חברות אינן נדרשות לערוך דוחות כספיים המותאמים למדד ולכן אין עוד צורך בהגדרה זו.

עיקר 3:

חלופה א'

תיקון ההגדרה של דוחות כספיים כך שיקבע שהרווחים יתבססו על רווחי החברה המופיעים בדוחות הכספיים הנפרדים והשקעות בחברות בנות יוצגו בשיטת העלות. בהתאם לכך חברות לא יוכלו לחלק רווחים של תאגידים בשליטתן כל עוד רווחים אלה לא חולקו לחברה. מוצע להסמיק את שר המשפטים לקבוע בתקנות את התנאים שבהם חברה תהיה מחויבת לאחד חברות בנות ולחלק רווחים שמקורם בדוח המאוחד האמור.

בהתאם למוצע חברה לא תוכל לחלק רווחים על בסיס דוחות מאוחדים אלא במקרים חריגים שיקבעו בתקנות. הצעה זו דורשת בחינה מיוחדת ומתבקשות עמדות הציבור לעניין העלויות הכרוכות ביישום ההוראה.

חלופה ב':

לפי חלופה זו הדוחות הכספיים הם הדוחות הכספיים בהתאם לכללי החשבונאות ולכן חברה המאחדת את הדוחות הכספיים עם חברות בנות תחלק רווחים על בסיס הדוחות המאוחדים לרבות רווחים של חברות בנות.

¹ הצעת חוק החברות, התשנ"ו-1995, עמ' 101-100.

עיקר 4:

מוצע לקבוע הוראת מעבר בחוק שתתייחס לרווחים שאינם ממומשים שחברה הכירה בהם בדוחות הכספיים לפני יום התחילה. בהתאם להוראה המוצעת החברות יידרשו לנטרל רווחים לא ממומשים גם אם הם הוכרו בעבר בדוחות הכספיים של החברה. מטרת ההוראה להבטיח שהחל מכניסתו לתוקף של התיקון, החברות יוכלו לחלק רווחים ממומשים בלבד. עם זאת, מובהר כי אין בהוראת המעבר כדי לפגוע בתוקפן של חלוקות קודמות.

בהתאם להוראת המעבר המוצעת חברה תידרש לנטרל רווחים שהוכרו בעבר בדוחות הכספיים שלה וטרם חולקו. מתבקשות עמדות הציבור במיוחד לעניין העלויות הכרוכות ביישום ההוראה.

חלופה ב':

לפי חלופה זו הרווחים הראויים לחלוקה ביום כניסת התיקון לתוקף יחושבו באופן הבא: על החברה לקחת את יתרת העודפים בניכוי יתרת רווח כולל אחר שלילית ככל שישנה לפי כללי ה-IFRS ועל בסיס הדוחות הכספיים המאוחרים האחרונים לתקופה שמסתיימת עובר לכניסתם לתוקף של החוק המוצע. מכאן ואילך החברה תבצע את כל ההתאמות הנדרשות לפי ההצעה. לפי הצעה זו כל סכום שסווג בעבר כרווח הראוי לחלוקה בהתאם לדיני החלוקה הקודמים "יוכשר" באופן חד פעמי ובלבד שלא תהיה כפילות – דהיינו לא ניתן יהיה להכיר באותו סכום לצרכי חלוקה פעמיים.

ד. השפעת החוק המוצע על החוק הקיים

יתוקן חוק החברות כמתואר לעיל

ה. השפעת החוק המוצע על תקציב המדינה, על תקנים במשרדי הממשלה ועל ההיבט המינהלי

אין

ו. נוסח החוק המוצע:

להלן נוסח החוק מוצע והתקנות המוצעות על פיו:

תזכיר חוק מטעם משרד המשפטים:

תזכיר חוק החברות (תיקון מס'...)(תיקון מבחן הרווח)

תיקון סעיף 302(ב) 1. בסעיף 302(ב) לחוק העיקרי –

(1) במקום ההגדרה "רווחים" יבוא:

"רווחים", לעניין מבחן הרווח – יתרת רווחים ממומשים צבורים או רווחים ממומשים שנצברו בשנתיים האחרונות, לפי הגבוה מבין השניים, תוך הפחתת חלוקות קודמות.";

(2) אחרי ההגדרה "רווחים" יבוא :

"רווחים ממומשים" – יתרת רווחים שמקורם ברווח או הפסד של החברה, על פי הדוחות הכספיים האחרונים, למעט סכומים שקבע השר שאין לכלול ברווחים הממומשים לפי סעיף קטן (ב1) ובלבד שהמועד שלגביו נערכו הדוחות אינו מוקדם ביותר משישה חודשים ממועד החלוקה.;

חלופה א'

"דוחות כספיים" – דוחות כספיים מבוקרים או הסקורים, שערכה החברה לפי כללי החשבונאות המקובלים; לעניין חברה השולטת בתאגיד אחר - דוחות כספיים נפרדים של החברה כמשמעותם בכללי החשבונאות המקובלים ובלבד שהשקעה בתאגיד כאמור מטופלת לפי עלות; ואולם, השר רשאי לקבוע לעניין השקעות בסוגי תאגידים שהשקעה בהם תוצג במאוחד עם החברה.";

חלופה ב'

"דוחות כספיים" – דוחות כספיים מבוקרים או הסקורים, שערכה החברה לפי כללי החשבונאות המקובלים.";

(3) ההגדרות "דוחות כספיים מותאמים" ו"עודפים" – יימחקו ;

(4) אחרי סעיף 302(ב) יבוא :

"(ב1) השר רשאי לקבוע סוגי רווחים שיראו אותם כלא ממומשים או הפסדים שיראו אותם כממומשים, בין אם מקורם ברווח או הפסד של החברה ובין אם מקורם בהון העצמי של החברה שאינם הון מניות או פרמיה";

(5) בסעיף 302(ג) לחוק העיקרי, הסיפה החל במילים "וכן פטורים או הקלות לעניין התאמת הדוחות הכספיים" – תימחק.

2. תחילתו של חוק זה ... מיום פרסומו (להלן – יום התחילה).

תחילה

3. הוראות לפי סעיף 302 כנוסחו בחוק זה יחולו על חלוקה שתבצע חברה מיום התחילה ואילך, ואולם חברה לא תחלק רווחים לא ממומשים גם אם נצברו לפני יום התחילה.

תחולה והוראות מעבר – חלופה א'

ראו חלופה ב' בעיקר 4 לדברי ההסבר

חלופה ב'

תקנות החברות (רווחים והפסדים שיראו אותם כממומשים), התשע"ד-2014

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 302(ב), 302(ב1) ו-366 לחוק החברות, התשנ"ט-1999, ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת אני מתקין תקנות אלה:

הגדרות 4. למונחים בתקנות אלה תהיה המשמעות שניתנה להם בכללי החשבונאות המקובלים, למעט אם נאמר אחרת.

רווחים ממומשים 2. (א) לא יראו רווחים אלה כרווחים ממומשים -

(1) רווחים שמקורם בשינויים בשווי הוגן של נדל"ן להשקעה;

(2) רווחים שמקורם בשינויים בשווי ההוגן של מכשיר פיננסי ושנזקפו לרווח והפסד אלא אם המכשירים הפיננסיים מוחזקים למסחר וניתנים למימוש מיידי בשוק פעיל;

(3) רווחים שמקורם ברכישה במחיר הזדמנותי;

(4) רווחים שמקורם בכללי המימוש הרעיוני המיושמים לפי כללי החשבונאות ברכישת שליטה ובאיבוד שליטה;

(5) רווחים שמקורם בחלקה של החברה ברווח או הפסד של חברות כלולות או הסדרים משותפים המטופלים לפי שיטת השווי המאזני בניכוי דיבידנד שהתקבל מהחברה המוחזקת;

(6) הכנסות מסים נדחים שנוצרו בגין הפסדים להעברה או הוצאות מסים נדחים בגין כל אחד מהסעיפים (1) עד (5).

(ב) בעת מימוש נדל"ן להשקעה או מכשירים פיננסיים שנוטרלו בגינם סכומים בהתאם לסעיפים קטנים (1) או (2) יוכר כרווח ממומש הסכום השווה להפרש שבין תמורת המכירה לבין העלות בניכוי השפעת המס.

קיצוז הפסדים 3. בחישוב הרווחים הממומשים המצטברים רשאית חברה לקזז הפסדים מצטברים נטו מהשפעת המס שמקורם באחד המקרים המנויים בתקנה 2(א) עד גובה הרווחים שמקורם במקרים האמורים.

יתרת חובה של קרנות הון 4. בחישוב הרווחים הממומשים הצבורים תפחית החברה יתרת חובה של קרנות ההון שמקורן ברווח הכולל האחר.

תאגיד שהשקעה בו 5. חברה תציג את המידע הכספי הנפרד בשילוב עם תאגידי שאוחדו בהתקיים תוצג במאוחד כל אלה:

- (1) החברה מחזיקה במלוא אמצעי השליטה בתאגיד שאוחד ;
 - (2) לתאגיד שאוחד אין חוב פיננסי ;
 - (3) לא קיימת מגבלה על פי דין או הסכם להעביר נכסים מהתאגיד המוחזק לחברה ;
6. ביטול תקנות החברות (סכומים אחרים הכלולים בהון עצמי שיראו אותם כעודפים), התשע"ב-2012 – בטל.
- התקנות החברות (סכומים אחרים הכלולים בהון עצמי שיראו אותם כעודפים)